

leta 1848. Zagledal je luč sveta v Hydesville pri New-Yorku. V tem mestu je živela metodiška ¹⁾ družina Foxova, poleg očeta in matere je štela še dve mladi hčeri Lejo in Katarino. V Foxovi hiši so čuli domači večkrat trkanje po stenah, vratih in družem pohištvu. S časom se tega skrivnostnega trkanja privadijo, prvi strah jih mine, tako, da necega večera nagovorite dve sestri Leja in Katarina nevidnega trkalca, naj njima natrkuje števila, kar se tudi zgodi po

¹⁾ Metodisti so krivoverci v angličanski cerkvi.

volji. Nato pride mati Foxovka ter popraša trkalca, koliko ste njeni hčeri stari, in glejte, dobi pravi odgovor na svoje vprašanje.

Te lepe prilike radovedne Foxovke niso hotele tako brz iz rok spustiti, zato so stopile v redno občevanje s tem trkačim bitjem, ki se je s časom izdalo za dušo ubitega in v kleti one hiše pokopanega pohišnjega kupca, čegar ostanke so po navodu te duše res tam našli zakopane v kleti šest čevljev globoko.

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige „Matice Slovenske“ za leto 1888.

„Frana Erjavca izbrani spisi.“ Uredil Fran Levec. Prvi del: pripovedni spisi. V Ljubljani. Zal. »Mat. Slov.« Tisk »Katol. Tiskarne«. 8°. Str. 250. Cena 70 kr. — »Zabavne knjižnice« IV. zvezek.

Takoj po smrti Erjavčevi je sklenil odbor Matice Slovenske, da izda izbrane spise njegove v enem zvezku. A urednik je začel delo kmalu izprevidel, da bode treba dveh zvezkov. Prvi zvezek imamo sedaj »izbranega« Erjavca, »zbranega« Stritarja, »zbranega« Zarnika. Tako se staro ponuja, in novo manj pospešuje, kar je slabo znamenje sedanje slovenske produktivnosti. Vendar nisem hotel s tem izreči nikake graje, kajti Erjavec je pisatelj, katerega naj bi čitali in zopet čitali, če tudi ne prav vsega.

Prvi zvezek nam podaja devet Erjavčevih pripovednih spisov. V vseh spisih je jezik toliko popravljen, da je primeren sedanjí dobi. — I. »Veliki petek.« (»Novice«, 1857.) Črtica — na štirih straneh — otožnega značaja, ki se konča s smrtjo vseh treh v njej omenjenih oseb: dohajajočega ženina ubije oče nevestin, meneč, da je lovski tat, a ko mrtveca spozna, zgrudi se sam mrtev poleg njega. Umevno je, zakaj umrje tudi nevesta Anka, predno preteče leto. Na prvotni obliki v »Novicah« (str. 110, 111) se vidi, kako dobro je znal Erjavec že takrat pisati slovenščino. — II. »Na stričevem domu.«

(»Slovenski Glasnik«, 1859.¹⁾) Tudi ta povest ima tužen značaj, slika ima temne barve, a okvir je prijazen, namreč pripovedovanje bivšega dijaka o bivanju na stričevem domu. Bratranka njegova Marijca (v prvotni Erjavčevi obliki Marička — sestričina) ima rada Kamenárjevega Pavla; a ker ni ta pravi Kamenárjev sin, ampak cigansk otrok, zato neče ničesa vedeti Marijčin oče o kakem zakonu med obema. Prisiljena mora vzeti družega moža, in ko izvej, da se je Pavel vtopil iz žalosti, zmeša se jej, prehladi se in umrè. — Povest je lepa, mična, a pozna se jej, da je izmed mladostnih Erjavčevih povestij. — III. »Črtice iz življenja in delovanja učenjaka Schnackschnepperleina.« (»Slovenski Glasnik«, 1858.) Neprecenljiva humoreska, ki je pa seveda le onemu prav umljiva, ki pozna iz življenja vsakovrstne muhe učenjakov. Schnackschnepperlein je prirodoslovec, nabiralec keberčkov, še bolj pa pohlepen po slavi. Rad se dá slepiti, ker strast je slepa. — Tudi tu se vidi mladostno delo. V prvotnem delu se junaku pravi »Šnakšnepskovski«, kar je Erjavec sam zamenil z nemškim imenom (str. 69). — IV. »Avgustin Océpek.« (»Slovenski Glasnik«, 1860.) V tej pripovedi ni samo dovolj humorja, marveč tudi mnogo britke resnice in prav zato menda je tu pa tam kaj preveč robatega in »naravnega«. Kaj zanimivo kaže pisatelj, da s kmetov ne pridejo v mesto samo »ženiji«, mnogokrat tudi trde glavice, ki so potem sebi in drugim v hudo nadlogo. A »original« je Océpek vseskozi, to moramo priznati. Erjavec je nameraval, da bode nadaljeval svojo povest, a pretrgana je, dasi je tudi v nepopolnosti dovolj mikavna. — V. »Zamorjeni

¹⁾ Letnica 1859 je pomota; povest »Na stricovem domu« se nahaja v letniku 1860. v V. zv v 4. številu in sl.

cvet.« (»Slovenski Glasnik«, 1861.) Akoprem je ta povest pisana po določenem načrtu, umetni sostavi, akoprem se vidi velika skrb v opisovanju, in zlasti trud pisateljev, da bi ganil in prevzel čitatelja, vendar mi med vsemi prav ta najmanj ugaja. Nekateri dogodki, nekateri slučajji so preveč nenaravni. Glavnega junaka Valentina obupavanja nad svetom in nemirno brodenje po svetu mami srce in moti duha. Ali ima dovolj jelekne volje in trdnega značaja, da naj bi ga slovenska mladina posnemala? Če bi se bila pri izbiranju ta povest izpustila, ne bi bilo nič škodilo. — VI. »Izgubljen mož.« (»Slovenski Glasnik«, 1864.) Svarilen vzgled »izgubljenega« življenja. Krasni naravni darovi, ugodne razmere, a nekolika nesreča, potem ena zmota za drugo, nazadnje splošno rešilo vseh zgubljenih eksistenc — žganje in grob. Naj bi s prevdankom čitala te črtice naša slovenska mladina. — VII. »Hudo brézdno ali Gozdarjev rejenec.« (»Družba sv. Mohorja«, 1864.) Omenjenega leta je izšla ta izvrstna in v narodnem duhu pisana povest kot posebna knjižica. Zato utegne biti marsikateremu našemu čitatelju znana. O pisavi sedanjih pa naj opomnim, da tu pa tam — ne dosledno enako — kar mrgoli nepotrebnih akcentov ali naglasnic. Čemu pisati: káj, ogoréla, nosíla, jédél, kóliko itd.? — VIII. »Nivse zlató, kar se sveti.« (»Koledar Družbe sv. Mohorja«, 1887.) Krasna in mična povest; kdo je ne pozna iz koledarja predlanskega? Prav zato pa ne morem umeti, kako je prišla med te izbrane spise. Saj je pač vsak Matičar tudi Mohorjanec in dotični koledar je vsem udom znan. Zato se nam zdi to pretiskavanje — potrata. To se pravi drva nositi v gozd. — IX. Zadnja povest so: »Huzarji na Polici.« (»Slovenski Glasnik«, 1863.) Ta povest je gledé pisave in slik, prizorov, pogovorov izmed najboljših, kar jih imamo v našem slovstvu. Erjavec je tu zadel ob prave strune, katere umeva naš narod. Komu ni ostal »nevidni« Miško v spominu in naj je čital povest pred leti in leti?

Tako imamo v 4. zvezku zabavne knjižnice res mnogo lepega blaga in knjiga ta se boče mnogim prikupila. Nedostatkov ne hvalim in sem je tudi dovolj omenil. Prav tukaj, ko imamo več spisov Erjavčevih skupaj pred seboj, prepričamo se lahko, da Erjavec je bil pisatelj za narod, ali če hočete, za ljudstvo. Kar je povzel iz prostega naroda in kar je pisal enako za prosti narod, mnogo je boljše nego ono, kar se ziblje v mračnih višjih krogih. Erjavec je bil mož zdravega srca; ako ga je tudi prijela nekaterikrat ona bolezen, za katero, hvala Bogu, nimamo domačega imena: sentimentalnost, ni mu prišla v naravo in hitro se je je otresel. Išči tudi ti čitatelj pri Erjavcu rajše zdravja, nego boleznih potrlih src! (Konec.) Dr. F. L.

Staroslovenski Jezičnik. Knjiga Slovenska v dobi od IX. do XVI. veka. Spisal J. Marn. XXVI. leto. — Kakor je že Levstik nekje rekel pisateljem slovenskim, da naj ne prime za novoslovensko pero, kdor se ni učil staroslovensčine, čutil je tudi g. prof. Marn živo potrebo temeljitega znanja staroslovenskega jezika. Da bi torej vedoželjnij, po slovanski omiki hrepenečim Slo-

vencem ugladil pot v veličastni hram divne staroslovensčine ter postavil znanstveno podlago novoslovenski knjigi, spisal nam je učeni gospod profesor »Staroslovenski Jezičnik«, v katerem nam pripoveduje sè svojo znano temeljitostjo celo zgodovino staroslovensčine, veselo in žalostno, od prvih početkov do novejših časov, oziraje se skrbno na vse slovanske rodove. Podal nam je s to knjigo izvrsten uvod v staroslovensko knjigo, v katerem je nakopičil toliko gradiva, da je povsem opravičen stavek v začetku: »Smelo pa rečem, da knjiga pričujoča hrani v sebi več, nego povedati more njen razgled.« In še nekaj nahajamo v knjigi, kar jo posebno diči: veje namreč v njej duh iskrene ljubezni do slovanstva, tako da mora i čitatelj navdušiti se za stvar slovansko in z gorečnostjo poprijeti se učenja staroslovensčine, ki je »središče slovanskega jezikoslovja, ker je ohranila, ne da bi bila uprav mati vseh slovanskih jezikov, njih najstaršo obliko in v njej za vse hčere in sestre najtrdnjša pravila.« (Mikl. Prim. glasosl. slov. jez. 1852, str. VII.)

Preobsežna tvarina razvrščena je tako umno, da si lahko brzo ustvariš jasen pregled. In sicer pričinja gospod pisatelj, razloživši pojme: jezik, slovstvo, slovstvena zgodovina, z najstaršo zgodovino Slovanov. Dotaknivši se njih družinskega in verskega življenja, našteva nam razna občna imena: Anten, Venden-Vinden, Srbi, Iliri, Slovéní, z različnimi razlagami. Na to nas poučuje o posebnih imenih: Slovenci, Slovaki, Hrvatje, Srbi, Rusi, Poljaki, Čehi. Za tem nam popisuje delovanje sv. Cirila in Metoda, ki sta prinesla Slovanom »pravo pismo in prvo pismenstvo«. Vpleta kaj srečno Leona XIII. za Slované preimnitno poslanico »Grande munus«, katera ima v sebi že nekaj zagonetek sedanjim in prihodnjim učenjakom slovanskim. Pa zlati vek staroslovenskega slovstva kmalu mine. Metod umrè, petorica njegovih najslavnejših učencev pobegne na Bolgarsko, kjer se vzbudi vsled tega živahno slovstveno delovanje. V §§. 21 in 22 izvemó razna mnenja o početku glagolice in cirilice, iz česar gospod pisatelj povzame, »da ste Glagolica in Cirilica vira grškega, in da ste obe ti pisavi Slovenom v porabo pripravili se po krščanstvu«, in da je najbrž Ciril ustanovil glagolico, Klemen pa cirilico. Potem navaja razne razredbe slovanskih jezikov, različna imena za staroslovenski jezik, kje mu je bila domovina, namreč v Panoniji, in ko je tu potihnila polagoma slovenska govorica, začelo je cvesti slovstvo na podlagi staroslovensčine pri posamnih rodovih, pri Čehih, Poljaki, Hrvatih, Srbih, Bolgarih in Rusih. Tako nam gospod pisatelj riše v velikih potezah zvezo novega slovstva sè starim, kar je posebno zanimivo, ker razširja kaj močno obzorje. O zvezi z novoslovensčino govori pozneje. Dalje popisuje slovstvo glagoliško in cirilsko, deléč spoménike po Miklosiču v panonske in nepanonske. S §. 37 pričinja se nekako druga polovica spisa.

Staroslovenska veda bi bila zamrla, da nam je niso vzbudili slovanski učenjaki. Zato se peča sedaj najprej s prvo slavno trojico: Dobrovský, Kopitar, Vostokov, in na to z drugo: Šafařík,